

4 HOOFSTUK VIER: PROBLEEM- EN DOELSTELLING

Hierdie ondersoek het nodig geword omdat die probleem om geloof aan tieners te bemiddel wêreldwyd toeneem. Geloof in God is dus die direkte objek wat in hierdie navorsing in die brandpunt staan. Daarom sal 'n antwoord vir die probleem in die hermeneuties-kommunikatiewe praxis gesoek moet word. Van der Ven (1993:119) meen: “... *faith in God, as hermeneutic-communicative praxis, is the direct object of empirical-theological research, and God the indirect one*”. Hierdie stelling veronderstel verskillende probleme wat nie almal tegelyk aangespreek kan word nie: “*For example, the plurality of contemporary interpretations of fundamental metaphors and symbols of the Christian tradition, as held by various groups, might be one object of investigation*” (Van der Ven 1993:119). In hierdie hoofstuk word na die probleme verwys wat die geloofsbemiddeling bemoeilik en die krag en betekenis van simbole en rituele as noodsaaklikheid in die geloofsbemiddelingsproses derhalwe laat afneem.

Gesinne woon binne 'n gemeenskap en om na die oorsaak van die problematiek binne gesinne te soek, moet die gemeenskap as geheel ondersoek word. Cahill (2000:7) sê: “*Though many commentators have argued that the troubles of families are caused largely by the decline of civil society, family vulnerability is due at least as much to the kinds of civil institutions our society fosters*”. Die paradigma dat die kerk, staat en gemeenskap saam na 'n oplossing vir tiener- en gesinsbediening moet soek, vra dat die institute binne die gemeenskap wat gesinne kan bou, weer opnuut gestimuleer moet word om kragte saam te snoer (vgl Benson 1997:207-223). Cahill (2000:7) beweer: “*The institutions of civil society are not simply local entities, in which neighborly interactions are insulated from the megasystems of market and state, nor are they necessarily benign. The problem is to frame the question of civil society within criteria of justice that relate the more comprehensive realms of human association to the more local forms, such as family, neighborhood, church or synagogue, school, commercial or shopping district, workplace, local politics ...*”. Volgens Cahill (2000:7) kan die waardes wat in die groter sferes dominant is slegs effek hê in die mate waarin dit deur die plaaslike institute na die kleiner genoemde sisteme, soos die gesin, herlei word.

(Vergelyk diagram 15: *Probleemstelling* vir 'n kort oorsig oor die problematiek in die kerk.) Modernisering, rasionalisering, sekularisering en differensiasie het daartoe bygedra dat godsdienstige beoefening afgeneem het. Dit het die Godsbeeld, tradisionele godsdienst en mensbeeld direk beïnvloed. Nuwe vorme van Christelike godsdienst het binne die multi-kulturele samelewing ontwikkel waar 'n godsdienstige pluraliteit bestaan. Die kerkkrisis het verskillende vorme aangeneem wat uit verskillende teenstrydige keuses selfs in gesinne bestaan. Dit het gelei tot gesinskrisisse op alle denkbare terreine om die gesin en jeug in 'n disfunksionele en disintegreerende situasie te laat. Omdat die verbond en onderlinge verhoudings in die gesin as belangrike konsepte uitstaan, is die problematiek rondom intimiteit binne gesinne, die gemeente en gemeenskap ter sake. Dawn (1995:27) meen: “*Our culture's loss of intimacy has led to serious consequences. One is that many people desperately turn to genital intimacy because their needs for social intercourse are never met*”. Die probleem is dat gesinslede in hul fisiese teenwoordigheid, psigies afwesig is. Gesinne kyk op televisie na gesprekke of tonele oor intimiteit sonder om self intimiteit

praktiese teologie uit die postmodernisme na vore gekom: (1) “... *postmodernism is felt in the celebration of diversity. ... (2) [A] celebration of diversity leads to a demand for tolerance. ... (3) [T]he social implications of modernism included an expanding secularism, for to foster the freedom of human reason, the binding force of ecclesiastical authority had to be broken*”. Dit het gelei tot vertroue in die menslike rede om sosiale probleme te hanteer en reg te stel. Hier beweeg die praktiese teoloog op dun ys om die diversiteit so in die praktiese teologie te verreken dat God selfs minder as 'n deus ex machina beskou kan word, veral met die oog op die verwysing na ekonomie as die nuwe godsdiens in die huidige tyd van globalisering waar die ekonomie, tegnologie en telekommunikasie hoof rolspelers geword het (vgl Louw 2002:339-340).

Reid, Newbigin & Pullinger (1996:14) verwys na moderniteit as 'n beweging en dat dit 'n manier is om na die wêreld te kyk: “*It is an amalgam of intellectual ideas with social forces*”. Die sosiale magte is talryk, byvoorbeeld kapitalisme, verstedeliking, tegnologie en telekommunikasie. Reid en andere (1996:19) meen dat die hoofsaak van moderniteit vir die kerk geleë is in die beskouing dat God irrelevant is. Ons leef in gemeenskappe wat sodanig gekonstrueer word wat dui op onafhanklikheid van God: “*Worldliness is not to be estimated by particular actions, rather it is a theological fact. ... As modernity confronts the Church, there is a constant danger of a subtle reshaping of the Gospel of Christ*”. Vryheid in die moderne wêreld beteken die onafhanklikheid en die regte van die individu. Die gevaar bestaan dus dat die Bybel ook dienooreenkomstig vertolk word.

Die volgende bydraes van verskillende teoloë is van belang omdat die voorstel van 'n gemeenskapsgerigte tiener- en gesinsbedieningsmodel in 'n direkte verhouding met die sosiale problematiek en sekularisering van godsdiens staan. Geloofsbemiddeling kan nie los of geïsoleer van die sekulêre invloede en die rasionaliseringsprosesse beoefen word nie. Prins (1997:39) verwys na die Aufklärung wat objektiwiteit as vereiste vir kennis gestel het en dat die subjektiwiteit van kennis ook nou beklemtoon word.: “*Dit beteken dan ook dat kennis inherent pluralisties is. Hierdie nuwe verstaan van rasionaliteit het ook reeds 'n bepaalde uitwerking op die kerklike lewe en praktyk*”. Met die ontwikkeling van 'n model vir geloofsbemiddeling sal die rol wat ervaring in die proses van verstaan speel beklemtoon moet word. Volgens Prins (1997:39) oordeel die jeug dat die samelewing affektief arm is: “*In die geloofsewe kry dit dan 'n besondere toespitsing, want die geloof is uiteraard nie 'n rasionele saak nie*”. Babin (1991:30) meen: “*The churchgoing tradition bears less and less weight, and most young people who go to church now go because they are looking for something beyond – radicality, meaning and love, a sense of purity, and even enthusiasm and mystical experience*”. Prins (1997:39) meen dat die verskerpte beklemtoning van die affektiewe die jongmense se geloofsbeleving op drie wyses raak: (1) Jongmense se konsep van God word verander van God as Skepper, Heer en Regter na God as vriend en metgesel. (2) Dit verander die jongmense se lojaliteit aan die kerk. (3) Dit kan daartoe lei dat die Bybel minder belangrik word. Bruggemann (2000:39) beweer: “*The community of faith, of course, never lives in a vacuum. It is always in the midst of cultural reality that is thick and dense and powerful*”. In die model vir tiener- en gesinsbediening moet dus aandag geskenk word aan hierdie beklemtoning van die affektiewe en die beïnvloeding van en deur die kultuur in die gemeenskap. Die diversiteit en pluraliteit in die postmodernisme is besig om vaste beginsels en waarhede te verdring (vgl Prins 1997:40).

met mekaar te beoefen. Dawn (1995:27) sê: *“Technological factors that reduce skills of intimacy keep many from knowing how to relate to their family and friends”*.

Hierdie verlies aan intimiteit in gesinne en die gemeenskap beïnvloed die kerk as verbonds- of liefdesgemeenskap direk. Lidmate sien nie meer die sin in om in die gemeenskap na ander in liefde uit te reik nie, as dit nie in die gesin self voorkom nie. Dawn (1995:28) sê: *“Living far apart from each other, members of a congregation do not hold each other as their primary community”*. Gesinslede en lidmate is miskien bewus van sekere feite van mekaar, maar 'n bewustheid van die diepere dimensies en behoeftes van individuele lede se lewens is baie vaag en daarom is dit moeilik om met mekaar die ter saaklike te deel. Dit klink na 'n kontradiksie om van 'n gemeenskapsgerigte gesinsbediening te praat as baie gesinne onderling nie 'n intieme verhouding beoefen nie. Die gemeenskapsgerigtheid plaas die gesinslede in 'n situasie om opnuut en objektief na verhoudings te kyk en tot selfontdekking te kom dat daar iewers 'n probleem in hul gesinsbeoefening is.

Hierdie navorsing gaan uit van die veronderstelling dat tienerbediening gesinsbediening is en dat gesinsbediening 'n noodsaaklikheid is om die tiener deur middel van hul ouers te kan bedien. In die afgelope paar dekades is 'n jeugbediening beoefen wat in 'n sekere sin geïsoleerd van die gesin plaasgevind het. Die problematiek lê nie soseer in die geïsoleerde bediening wat plaasgevind het nie of die programme wat gebruik is nie, maar in die verwaarlosing van gesinsbediening as die belangrikste fenomeen in die totale gemeentebediening wat dus ook jeugbediening insluit. Terwyl jeugbediening in die afgelope dekades voortgegaan het, het die materiële verantwoordelikhede op die skouers van ouers al hoe swaarder begin druk met die gevolg dat al hoe minder aandag aan hul kinders se geestelike behoeftes gegee is. De Vries (1994:18) beweer: *“Our culture has put an incredible amount of emotional weight on the shoulders of the nuclear family, a weight which I believe families were never intended to bear alone”*. Die resultaat van hierdie las op ouers se skouers is dat die jeugbediening nadelig geraak is omdat ouers die belangrikste opvoedingsvennote is. Volgens Browning en andere (1997:48-49) is daar goeie programme vir gesinsbediening wat egter nie benut word nie: *“On the whole, neither conservatives nor liberals, religious or political, were doing the sociological analysis, theological reconstruction, or practical programming required to address the complexity of the issues facing American families, and when they were, they lacked a public voice to make these efforts known”*.

Coleman (1998:35) verwys na 'n probleem in die Amerikaanse konteks wat tans in Suid-Afrika ook 'n probleem vir geloofsbemiddeling skeep, veral in die onbereikte dele van die gemeenskap: *“Fear is playing an important role in our society: fear of change, fear of anyone who is different, fear of more recent immigrants who are taking ‘our’ jobs. Fear of ‘outsiders’ who come in and disturb our community”*. Dit is 'n kernprobleem van hierdie navorsing en wat die probleem groter maak, stel Coleman (1998:36) soos volg: *“Too many of us stand on the sideline and give the perception that we have very little to contribute to the formation of values within our society”*. Die voorstel wat Coleman (1998:35-36) vir hierdie probleem maak, is 'n vernuwings- en transformasie in die teologie deur terug te keer na Bybelse beelde en verhale soos die in Daniël; Psalm 127:1-2, 33:16-22; Jakobus 4:1-7; 1 Joh 4:7-20, naamlik God se liefdevolle versorging en die mens se afhanklikheid van God.

Dit wil voorkom, met die oog op die huidige situasie binne gesinne, dat 'n intensiewe bediening van die gesin by baie kerke om genoemde redes nie werklik gerealiseer het nie. Diagram 16: *Die probleem- en doelstelling: Waarom en waaroor?* help om 'n beeld te vorm van wat die situasie en leemte is wat deur hierdie navorsing aangespreek moet word. By die probleemstelling is daar twee faktore, die knelpunte en vraagstuk waartussen die navorsing sy verloop kry. Die knelpunte verwys na die effektiewe benutting van simbole en rituele in tiener- en gesinsbediening en veral met die oog op 'n gemeenskapsgerigte bediening. Die wenslike word teenoor die feitelike gestel. Dit bring die navorsing by die eintlike vraagstuk, die leemte in die proses van geloofsbeoefening. Een van die leemtes van geloofsbeoefening aan tieners, is die afwesigheid van praktiese ervaring van geloof in die gemeenskap. Om by 'n haalbare model vir tiener- en gesinsbediening uit te kom, moet kritiese vrae gevra en beantwoord word. Enkele van hierdie vrae kom in diagram 16 voor. Dit skep 'n bewustheid van die steurnisse om geloof te kommunikeer. Die navorsing het ten doel om hierdie kommunikasiesteurnisse te verminder, in besonder binne die praxis van die gesin as basiese sisteem vir die beoefening en uitleef van geloof. Die doelstelling van hierdie navorsing is om die kommunikasieprobleme vir geloofsbeoefening aan tieners te probeer verstaan en om dit te oorbrug.

4.1 Modernisering, rasionalisering, sekularisering en postmodernisering

De Villiers (1999:18) meen: *“Modernisering kan omskryf word as die sosiale ontwikkeling wat gekenmerk word deur die strewing om probleme uitsluitlik met behulp van die rede op te los”*. Anderson (2001:15-22) bespreek moderniteit aan die hand van die verhouding tussen teorie en praktyk (vgl Heitink 1993:151, diagram 67: *Wisselwerking tussen teorie en praktyk* in paragraaf 9.5.2 (4) – Interaktiewe veranderlikes). Hierdie verhouding staan in die sentrum van die diskussie oor die aard van praktiese teologie. *“Behind the massive work of Karl Barth lies the dynamic interrelation between theory and praxis”* (Anderson 2001:14). Om dus iets van moderniteit te verstaan, moet die proses onder die soeklig kom waardeur die onderskeiding tussen teorie en praktyk na vore gekom het. Dit neem ons na die sogenaamde premoderne tyd voor die Verligting in Europa toe 'n filosofiese en teologiese beskouing van die werklikheid deur middel van sakrament en mite bemiddel is (vgl Anderson 2001:15). Die moderne beskouing van die werklikheid het by die Verligting in die agtiende eeu 'n aanvang geneem, maar die basis daarvan is reeds in die Renaissance gelê. *“The precise genealogy of the term modern is contested, but it first appeared in the 1930s, used, among others, by Arnold Toynbee. ... In this modern period, theory continued to dominate practice, with epistemological and hermeneutical models laying the foundation for practical theology”* (Anderson 2001:15-16). Anderson (2001:16) verwys soos volg na die kritiese filosofie van Kant (1724-1804): *“For Kant, the real world was the nominal, which is not subject to the determination that knowledge presupposes and thus cannot be known as a ‘thing-in-itself (ding an sich)’*”. Volgens Anderson (2001:17) was Dietrich Bonhoeffer (1906-1945) bereid: *“... to abandon a theistic world view where God was merely a ‘working hypothesis,’ a deus ex machina to which people could turn as an explanation for evil and as a defender of the good. In this view, theology had no object for its reflection other than the personal reality of God revealed through concrete human social relations – Jesus Christ existing as community (gemeinde)”*. Bonhoeffer is die voorloper van die praktiese teologie en postmodernisme. Volgens Anderson (2001:20) het verskeie implikasies vir die

Dekker (2000:54-57) verwys na pluralisering en kulturele pluraliteit wat onontkombare godsdienstige pluraliteit tot gevolg het. Pluralisering is 'n toenemende verskynsel in die samelewing en beïnvloed die kultuur en derhalwe kulturele verandering wat ook die godsdiens raak. Hierdie verskynsel is nie iets wat net op die samelewing betrekking het nie, maar ook op die individu wat dus gevolge vir groepe en kerke het. Die samelewing bestaan uit 'n groot verskeidenheid strominge waarna later in hierdie hoofstuk verwys word. Hierdie verskeidenheid het op kulturele en lewensbeskoulike gebied met die toenemende migrasie verder uitgebrei sodat ons nou van 'n multi-kulturele samelewing moet praat. Binne so 'n samelewing kom die individu te staan voor die feit om keuses te maak om sy eie lewe in te rig, want die verskeidenheid is te groot om binne een lewe geïnkorporeer te word. Die algemene, uitstaande of sentrale kulturele norme binne die samelewing word deur kulturele pluraliteit verswelg. Individue neem aan verskillende groepe binne die samelewing deel en in 'n proses van subjektivering, brei die verskille en verskeidenheid in die samelewing verder uit. Hiermee saam gaan ook die keuse-vryheid van die individu en dit laat op die individuele vlak 'n kulturele pluraliteit ontstaan. Daarom is mense besig om hul eie lewens te ontwerp en hul eie wêreld op te bou. Dus kan verwag word dat bestaande godsdienstige sisteme nie sonder meer aanvaar sal word nie. Individue besluit dus self wat hulle wil glo of nie. Dekker (2000:56) meen: *“Men spreekt dan wel over ‘geloven à la carte’ of over ‘koud buffet geloof’. Extreem gesproken kan men zelfs zeggen dat ieder mens zijn of haar eigen godsdienst heeft ...”*. Dekker (2000:56) is van mening dat ons onself binne 'n kultuur van ont-ideologisering bevind waarin geen groot verhale meer bestaan om met mekaar te deel nie en omdat dit in die kerk oor gemeenskaplike verhale gaan, moet die toenemende pluralisering as 'n ernstige bedreiging vir die kerk gesien word.

Heitink (1993:48-49) verwys na die sosiale wetenskappe wat die bewussyn van die mens ingrypend beïnvloed. Heitink sê mense en groepe word geëtiketteer volgens bepaalde uiterlike kenmerke en eienskappe. Die statistiek bring dit na vore in persentasies, waar die meerderheid as normaal geld en die minderheid as afwykend beskou word. So word probleme opgelos, maar ook nuwes geskep. Modernisering beteken dus nie altyd vernuwing en verbetering nie. Volgens Heitink (1993:49) het die modernisering van die samelewing ingrypende gevolge vir geloofsvorming en die kerk. 'n Veranderende wêreld het nie alleen konsekwensies vir die mensbeeld nie, maar het ook 'n invloed op die ontwikkeling van die Godsbeeld. Die wêreldbeeld is voordurend besig om te verander. Heitink (1993:50) sê dat elke maatskappy na 'n wêreldbeeld vra as 'n integrerende en inspirerende idee van waaruit die mens leef en handel: *“Religie heeft lange tijd deze functie vervuld. Naarmate er een samenleving ontstaat waarin kennis op waarneming berust, zal de traditionele religie geleidelijk verdwijnen”*. 'n Geloofsbemiddelingsmodel moet ontwerp word waarin geloof ook op grond van ervaring berus en nie omdat dit tradisioneel of intellektueel gehandhaaf is nie.

Van der Ven (1993:21) beweer dat modernisering gepaard gaan met rasionalisering van die samelewing: *“Modernism demands a scientific approach, for otherwise the Christian faith and theology will be dismissed out of hand by academics ... In modern society, in the long term, Christian faith itself depends on the scientific and academic status of theology. A Modern interpretation of the gospel is therefore also a scientific interpretation”*. Met rasionalisering van die samelewing word bedoel die kognitief-

instrumentele rasionaliteit. Dit is 'n denke in terme van middel en doel, om prosesse so goed moontlik te beheer. Die vraag word gevra wat die korste weg is om 'n doel na te strewe of te bereik. Die nuttigheidsdenke werk uiteraard ook deur in die private wêreld. Prins (1997:40) beweer: “*Veral die jeug is minder produkgerig en meer prosesgerig. Wat van belang is, is nie die resultate of ideale wat bereik word nie, maar hoe die proses verloop het*”. Indien dit dan waar is dat die jeug tans geneig is om hulle tot ander te keer (vgl Prins 1997:40), is 'n gemeenskapsgerigte tiener- en gesinsbedieningsmodel van wesenlike belang. In so 'n model moet daar dus ruimte geskep word om deur ander, binne verhoudings aanvaar te word.

Sekularisasie hang nou saam met differensiasie en rasionalisasie. Dekker (1987:107) meen “*Handelend over godsdienst en samenleving en de functies van godsdienst in de samenleving, kan men nauwelijks om de term secularisatie heen*”. Volgens Dekker (1987:107) word die term “sekularisasie” verskillend gebruik en daarom is daar ook verskillende opvatting rondom die voorkoming van sekularisasie. Om sekularisasie te omskryf, maak Dekker (1987:109) van dié begrip in drieërlei sin gebruik: (1) vermindering van die mens se godsdienstigheid: vermindering in kerklike aktiwiteite en kerklike simboliek in die openbare lewe en afname in gebed, (2) beperking van die reikwydte van die godsdiens: meer sektore in die samelewing raak onafhanklik ten opsigte van die godsdiens en kerklike lewe waar laasgenoemde op 'n meer persoonlike vlak beoefen word, en (3) aanpassing van die godsdiens: godsdiens word inhoudelik aangepas by die ontwikkeling in die samelewing.

Tracy (2000: 241) beweer: “*The new, participatory technologies of the global communications network are changing many social-scientific readings of our situation*”. Tracy (2000:243) stel voor dat 'n groter betrokkenheid van die teologie in die natuur en kosmos nodig is in terme van manifestasie en proklamasie as religieuse uitdrukking in verhouding met God: “*Religion as manifestation signifies radical participation of any person in the cosmos and in the divine reality. ... In religion as proclamation ... a sense of God’s transcendent power is also a source of the divine disclosure, which occurs principally in history, not nature*”. Daar is baie godsdiensige tradisies wat nooit hul deelname in die natuur en kosmos verloor het nie en wat bloot heidens getipeer is. Wanneer die praktiese teologie gemeenskapsgerig raak, sal daar opnuut oor die verhouding tussen mens en natuur nagedink moet word omdat daar binne die gemeenskap as gevolg van die tegnologie 'n gaping tussen mens, die natuur en God as Skepper daarvan geskep word. Tracy (2000:244-245) meen: “*It is promising for a contemporary theology directed to this new sense of radical participation, just as Reformed covenantal theologies are, in my judgement, the most promising proclamation-oriented syntheses for Christian ethical responsibility in our globalized situation*”. Die mens as mikrokosmos se deelname in die makrokosmos word beklemtoon deur die horison van deelname op makro-vlak wyer te beskou as bloot maatskaplike betrokkenheid (vgl Heitink 1993:94). Hierdie deelname in die makrokosmos moet gesien word in die lig van die skeppingsopdrag van God, 'n verhouding tussen God, kosmos en mens: “*Heers oor die vis in die see, oor die voëls in die lug, oor al die diere van die aarde, ook oor die diere wat op die aarde kruip*” (Gen 1:28). Met die koms van moderniteit het die verhouding God-mens-skepping totaal verander. “*Each element in modernity was increasingly on its own. Cosmos became nature, and science adopted a dominating attitude toward nature (often encouraged by a reading of Genesis!)*” (Tracy 2000:247). Dit is duidelik dat die moderne sekulêre self van die mens meer outonoom en geïsoleerd geraak het van

Browning en andere (1997:320) is van mening dat: *“Churches should do more to address what we have called ‘the male problematic’”*. Uitsprake rondom die vaders se afwesigheid byvoorbeeld, is al so algemeen dat dit niks meer doen as om vaders al hoe meer antagonisties teenoor die gesin en die lewe as geheel te maak nie. As dit as uitgangspunt geneem word om die vader se rol in die gesin te hersien en te verbeter, raak dit beslis nie net die vader nie, maar die hele sosiale gemeenskap asook die arbeidsmag. Daar is beskikbare bronne om vir mans leiding te gee om hul spesifieke plek as man, eggenoot en vader in te neem. Thomas (1996:105) verwys na 'n boek van Steve Farrar as so 'n bron, *“Point Man”*, waarvan ongeveer een miljoen kopieë reeds verkoop is.: *“I had never read such to-the-point, practical advice and instruction on being a godly man, husband and father”*.

Indien 'n model vir vaders en seuns voorgestel word, moet dit ook van so 'n aard wees dat dit op 'n gereelde basis beoefen kan word met inagneming van die besige daaglikse skedule van baie vaders en seuns. Vaders en seuns kan byvoorbeeld saam werk aan 'n veldtog teen tienerswangerskappe, die mishandeling van vroue, pornografie of veldtogte soos om werkloos by te staan en tuine van bejaardes te help versorg. Die verantwoordelikheid wat die kerk met betrekking tot die gemeenskap het, word saamgevat in die dienskneggestalte wat Jesus Christus bepleit het. Browning en andere (1997:322) meen: *“Strengthening the inner life of churches and their relation to their immediate communities should be our first priority. Churches have a covenant responsibility to help people form and sustain strong families”*.

4.3.7 Die problematiek rondom huwelik en egskeding

Die kerk het 'n groot taak ten opsigte van die voorkoming en hantering van egskedings. Browning en andere (1997:318-319) stel vier strategieë voor aan die plaaslike gemeente om egskeding aan te spreek: (1) Voorkoming is beter as genesing. Daarmee word bedoel dat ekstensiewe huweliksvoorbereiding van uiterste belang is. (2) 'n Gemeente-gebaseerde huweliksberading is nodig en hierdie berading moet teologiese en natuurlike redes aanbied waarom huweliksberading belangrik is om egskeding te voorkom. (3) Daar moet 'n passie vir die begeleiding van geskeides bestaan. (4) Daar moet op nasionale vlak saamgewerk word oor die wetgewing rondom egskeding. Browning en andere (1997:332) sê: *“Divorce laws should be revised and the churches should lend a helping hand with the task”*. Ons weet almal dat daar leemtes bestaan rondom die wetgewing en pastorale hantering van huwelike wat dreig om te ontbind en wat reeds ontbind het.

Om hierdie probleem van egskeding te benader, vra teologiese, wetlike en ekonomiese nadenke, maar ook 'n filosofiese, politiese, psigologiese, sosiologiese en antropologiese nadenke is 'n dringendheid. Daar moet dus 'n paradigmatuik in die denke van die postmoderne mens oor die huwelik plaasvind. Die vraag is egter hoe? Dit is nie 'n taak vir slegs een of twee instansies soos FAMSA (Family and Marriage Society of South Africa) en CMR (Christelike Maatskaplike Raad) of vakdisiplines soos die geesteswetenskappe nie. Die kerk het 'n belangrike rol om te speel, naamlik om vanuit 'n Bybelse perspektief die huwelik as 'n instelling van God te benader, maar om ook die invloed van globalisering op die huwelik en gesin te ondersoek. Van Leeuwen (2000:211) is van mening dat *“... the global reach of modernity has posed similar challenges to gender and family relations in both more- and less-industrialised*

enige radikale deelname in die kosmos en in verhouding met God. *“These pre-modern resources, kept alive in the theological traditions as powerful senses, in sacrament, ritual, art, and the use of the Muses in much theology, should now be retrieved anew for a postmodern hermeneutics of religion as participation ...”* (Tracy 2000:247). Die kerk het geen ander keuse en opdrag as om in die samelewing sigbaar en relevant te word. Dit vereis betrokkenheid in die makrokosmos wat die ekonomie, telekommunikasie en tegnologie insluit. Louw (2002:350) stel dit soos volg: *“In this global civil society a public church must become relevant and visible by means of servant ethics”* (vgl Benson 1988:43-164, modelle vir meer kerklike sigbaarheid in die samelewing, paragrawe 9.2.2 en 9.4.8).

4.2 Vreemde invloede in die samelewing

In die lig van die voorafgaande kan van twee basiese invloedsefers, die godsdienstige en die sekulêre invloedsefers, gepraat word (vgl diagram 17: *Die twee basiese invloedsefers van die gesin*, wat aantoon dat die gesin tussen hierdie twee invloedsefers gebou of gebreek kan word). Diagram 17 toon, in aansluiting met die wesenseienskap van die mens om godsdienst te beoefen, dat daar 'n opbouende en voortwentelende spiraal tussen hierdie invloedsefers kan bestaan. Die mate waarmee hierdie invloedsefers funksioneer of toegelaat word om invloed op die gesin uit te oefen, sal ook bepaal in watter mate die gesin gebou word, stagneer of verbreek. Om by 'n model uit te kom wat die problematiek binne gesinsverband aanspreek, moet daar na die oorsaak van die problematiek gekyk word. Die model vir gesinsbediening moet dus die oorsaak van en nie net die simptome van die problematiek hanteer nie. Enkele oorsake van die problematiek in gesinne word vervolgens bespreek wat in aanmerking geneem moet word by die ontwikkeling van 'n model vir tiener- en gesinsbediening.

Jacobs (1987:34) meen: *“Die ouer, predikant en onderwyser moet die kind bewus maak van die vernietigende krag van bestaande negatiewe wêreld- en lewensbeskouings, en moet die Christelike lewens- en wêreldbeskouing uitdra om hierdie negatiewe ideologieë teen te staan”*. Jacobs (1987:32-33) meen die huidige kultuurrevolusie wil tradisionele kultuurgroepe vernietig om plek te maak vir wêreldburgerskap. Dit beteken dat taal, godsdienst en tradisies prysgegee moet word en dat die kind losgemaak moet word van sy kulturele ankers. In plek van die kulturele ankers word ander praktyke in die gemeenskap aangebied wat 'n strydige uitwerking op die Christelike opvoeding het en die kind se oordeelsvermoë versteur om korrekte keuse te maak. In hierdie drukgang van besluitneming tussen al die geestelike en wêreldse aanbiedinge asook die algemene spanningsfaktor in die gemeenskap en 'n poging om 'n eie identiteit te vorm, word al hoe meer kinders op jonger ouderdomme vir dwelmverslawing behandel.

Volgens Robertson (2000:53) is die toekoms vir godsdienst en kultuur in die algemeen nie so donker as wat dit soms voorgestel word nie. Robertson (2000:60) meen dat globalisering wel die tradisionele kultuur bedreig: *“This can be summarized in one word: relativization. Relativization refers to the challenge of coexisting with other – often very different and perhaps antagonistic – cultures. ... This relativization has been largely responsible for what has come to be called ‘fundamentalism’”*. In die Suid-Afrikaanse konteks is 'n multikulturele samelewing reeds sterk gevestig wat vir Christelike geloofsbemiddeling 'n probleem kan wees. Dit is nodig om tussen

multikulturaliteit en multikulturalisme te onderskei om vas te stel waar die probleem met kultuurbeoefening geleë is. Robertson (2000:62) beweer: *“‘Multiculturality’ refers to the existence within a nationstate of a plurality of cultures, which are often sustained by so-called ethnic groups. (Sometimes the word ‘polyethnicity’ is used instead of ‘multiculturality.’) ‘Multiculturalism,’ on the other hand, refers to the commitment to the supposed virtues of a plurality of coexisting cultures – an emphasis on the value of heterogeneity as opposed to homogeneity”*. Die problematiek rondom kultuur vir die Christelike godsdiens kan binne die multikulturalisme gevind word wat aan die een kant vir politieke gewin gebruik word, maar aan die ander kant ook tot verdeling in kulturele groepe in die samelewing kan lei waarna as kulturele oorlog verwys word (vgl Robertson 2000:62). *“‘Culture wars’ are frequently the result of the relativization of cultures (including religious doctrine and ritual), traditions, and identities”* (Robertson 2000:62-63). Omdat dit vir die kerk nodig geword het om opnuut binne die gemeenskap en kosmos plek in te neem waar dit irrelevant begin word het, lê die uitdaging vir die praktiese teologie in 'n hoë mate op die terrein van die relativering van kulture, leerstellings, rituele, tradisies en identiteite.

Die gesin en elke gesinslid afsonderlik moet tot die besef gelei word dat elkeen 'n spesifieke en unieke funksie in die gesin, gemeente en samelewing het om die Christelike godsdiens en kultuur met gehoorsaamheid aan Gods Woord te hanteer. Die ideologiese en geestelike verwarring in die samelewing is genoeg rede tot bekommernis, maar dit is ook 'n motivering om met Christelike waardes in die samelewing 'n positiewe en opbouende invloed te kan hê. Tieners moet na aanleiding van 'n wêreldwye behoefteuitspraak deur jongmense self binne die ondersteuningsraamwerk van 'n gesin en ander leiers geleer word om Christelike waardes binne die gemeente en gemeenskap te kommunikeer.

Omdat hierdie vreemde invloede uit verskillende rigtings deur verskillende kanale die gesin binnedring, moet hierdie kanale geïdentifiseer word. Dit is dus nodig om die sekulêre wêreld voortdurend te ondersoek vir die ontwikkeling van 'n gesinsbedieningsmodel vir geloofsbemiddeling (vgl Stackhouse & Paris 2000:231-254 – *“Public theology, hope, and the mass media: Can the Muses stil inspire?”* en Stackhouse & Browning 2001:37-75 – *“The teaching ministry in a multicultural world”*). Dit vra dat die kerk, staat en markplein as vennote sal saamwerk (vgl diagram 18: *Samewerking tussen kerk, staat en markplein*). Die diagram dui verskillende raakpunte of terreine van oorvleueling (A, B, C en D) aan waar hierdie drie vennote iets in gemeen het. Terrein (D), die gemeenskaplike beginpunt, moet gesoek, ondersoek en benut word om geloof binne die sekulêre wêreld te bemiddel.

Strommen en Hardel (2000:12) se konseptuele model vir tiener- en gesinsbediening is vir die doel van hierdie navorsing aangepas om vier pilare uit te beeld wat die gemeente en gesin kan ondersteun om geloofswaardes in die multikulturele situasie oor te dra, naamlik: (1) versterking van gesinsverhoudings, (2) geloofsgesentreerde Christelike opvoeding, (3) om die gemeente as gesin te beskou en (4) die skep van 'n Christelike jeug-subkultuur. Hierdie model word in meer besonderhede in paragraaf 9.16 bespreek (vgl diagram 19: *'n Konseptuele model vir tiener- en gesinsbediening*).

4.3 Die gesin in 'n krisis

Volgens Cahill (2000:49) het die krisis in die gesin reeds vroeg begin weens eensydige beklemtoning: "... *the link between the family and the formation of Christian community that did exist in the early house churches weakened as homes ceased to function as formal places of worship for the Christian assembly in the second century*". In die eerste vier eeue is daar volgens Cahill (2000:49) min aandag deur die kerkvaderskrywers aan die gesin gegee en het die klem meer op maagdelikheid, kuisheid en die gevare van seks geval.

'n Deeglike bestudering van die krisis in die gesin lei tot die verstaan van die krisis in jeugbediening asook die gemeenskap. Die huidige statistiek is oortuigend genoeg dat die meeste gesinne in 'n krisis verkeer. Egskeiding, afbreek van die tradisionele rolle van ouers, 'n magteloosheid om effektiewe ouers te wees, die verdwyning van godsdiensbeoefening in gesinne, gemak en selfsug, industrialisasie en sekularisasie is tekens en ook bydraende faktore tot die krisis in gesinne en die gemeenskap as geheel (vgl Carter en McGolrick 1999:13-14). Peters (1996:2) meen: "*Essential to this understanding of family breakup and a growing systematic neglect of children is the element of choice. Choice - along with its sister values such as freedom, autonomy, individuality, responsibility, self-actualization - is a symbol of the triumph of the liberal ideals that guide our Enlightenment society*".

Volgens Bisschoff (1996:145) blyk dit dat daar gemiddeld 261 pare vir elke 100 Nederduitse Gereformeerde Gemeentes is wat saamwoon (2.61 pare per gemeente). In die eerste navraag in 1989 het 227 pare in elke 100 gemeentes saamgewoon wat gedaal het na 218 pare in 1993 en in 'n ondersoek daarna weer 'n styging toon. In enkel-ouer-gesinne is vaders slegs in 20.81% gevalle die hoof van die gesin. Groot stygings in die getal kinders in enkel-ouer-gesinne kom voor en dit het 'n geweldige implikasie vir gesinsbediening. Wat gesinsbediening in hierdie tipe gesinne bemoeilik, is dat die kinders tussen die verskillende ouers rondbeweeg. Teen hierdie agtergrond meen Nel (1998:21): "*Duisende kinders word nie meer in tradisionele gesinne groot nie, is deel van enkelouergesinne, kom uit gebroke huise. Duisende word nie binne enige gesinsverband gebore nie. Hierdie feite moet in jeugbediening ten volle verreken word*".

Browning en andere (1997:50) meen die diagnosering van 'n probleem is netso belangrik as die voorskrif van die geneesmiddel en gee die volgende vier verduidelikings vir die krisis in die gesin: (1) Die veranderende kulturele waardes, veral die toename van individualisme; (2) veranderende ekonomiese patrone; (3) sielkundige oorsake soos gebrekkige sosialisering vir 'n normale gesinslewe, onvoldoende kommunikasiebekwaamhede en (4) die patriargale ingesteldheid wat afneem. Dit moet in gedagte gehou word dat hierdie faktore met mekaar in interaksie verkeer. Browning en andere (1997:50) beweer: "*Their interaction has produced the postmodern context for family formation and maintenance - a context involving a new fourfold democratization of marriage and families, what we call the democratization of intimacy, word, value formation, and parenting*". Oplossings in die model vir gesinsbediening moet derhalwe die godsdienskulturele, ekonomiese, sielkundige en patriargale aspekte van die gesinskrisis aanspreek (vgl Browning et al 1997:50).

Elshtain (1990:259-260) beweer dat die gesinsdebat in twee kampe verdeel. (1) Die een kamp is van mening dat die Westerse bekawing gedoem is as daar nie spoedig iets aan die krisis in die gesin gedoen word nie. (2) Die ander mening is dat alles tog

nie so sleg lyk nie en dat die meeste mense nog steeds in 'n gesin opgroei. Elshtain (1990:260) verwys na ernstige steurnisse wat in die weg van gesinne kom staan om normaal te funksioneer: *“These obstacles stem in part from the economic and political trends of our time. But above all, they stem from fears and dislocations that are essentially moral and cultural. The evidence of human sorrow, confusion, and tragedy created by these combined forces is simply too ominous to ignore”*.

Latten (1999:25) verwys na 'n opname wat in Nederland gedoen is: *“Societal changes, like individualisation, women’s liberation, dejuvenation and migration, have had important consequences for the family types in which children are raised. Moreover, family changes are not over yet, but will continue into the future”*. Latten (1999:41) gee die volgende beeld van die demografiese toekoms van die gesin in Nederland: *“Kinderen worden schaarser; meer kinderen zullen enig kind blijven; meer jonge kinderen zulle grijzende ouders hebben; vaker zullen kinderen van allochtone afkomst zijn; meer kinderen zullen opgroeien bij niet gehuwde ouders; meer kinderen zullen scheiding van ouders meemaken; meer kinderen zullen ouders met grotere leeftijdsverskillen hebben, en een aantal kinderen zal met twee moeders of twee vaders leven”*. Spruijt, De Goede en Van der Valk (1999:86) se bevinding sluit hierby aan: *“Gezinnen zijn niet meer zo stabiel als een halve eeuw geleden”*. Spruijt en andere (1999:86) verwys na die talle egskedings en die wat saamwoon. Hulle verwys na navorsing wat vanaf 1991 tot 1996 gedoen is en wat aantoon dat kinders met twee biologiese ouers die beste ontwikkel. Die vraag wat egter gestel word, is of dit vir kinders beter is om in 'n gesin op te groei waar daar baie rusie is en of dit beter sou wees om in 'n gesin op te groei waar egskeding plaasgevind het om die rusie te “beëindig”? Carter en McGoldrick (1999:10) meen dat die tradisionele konsep van 'n gesin vervang moet word met 'n uitgebreide definisie.

Vervolgens word spesifieke oorsake en gevolge van gesinskrisisse in meer besonderhede aan die hand van verskillende begrippe soos kwesbaarheid, disfunksie, individualisme, egskeding en magteloosheid by ouers aan die orde gestel.

4.3.1 Kwesbaarheid van die moderne gesin

Die industriële rewolusie, met die industriële arbeid en verstedeliking wat dit meegebring het, het die samelewingstruktuur en ook die stabiele gesinstruktuur ingrypend verander. Die struktuur van die gesin is hierdeur gewysig. Pretorius (1987:22-25) wys daarop dat die kerngesin verwyderd en geïsoleerd geraak het van die uitgebreide gesin en as 'n afsonderlike eenheid begin funksioneer het en kwesbaar geword het as gevolg van ekonomiese en sosiale agteruitgang en die emosionele lading daarvan asook roldifferensiasie wat dit meegebring het wat die ouers meer van kinders verwyder het. Anderson (1994:67-78) voel dat industrialisasie nie alleen hiervoor verantwoordelik gehou kan word nie omdat die nuwe gesinsvorme 'n produk van die twintigste eeu en wel na 1945 is.

Verwarring oor gesinsrolle bied 'n verdere uitdaging aan gesinsbediening. Die pa en ma begin al hoe meer oor hul regte en magte in die teenwoordigheid van kinders verskil. Dit kan die kinders verwar oor wat die eintlike rol van 'n vader of moeder is. Sell (1995:43) meen: *“Without the constraints of the traditional submission of the*

wife, and often without newer guidelines in place, striving for power may dominate the husband and wife relationships”.

Pretorius (1987:23) meen omdat gesinne moeiliker sosialiseer, is daar 'n losser onderlinge verhouding. Voortdurende veranderinge in die samelewingstruktuur skep verwarring en werk belemmerend in op die opvoeding. Die sosiaal-maatskaplike oriëntering word al hoe moeiliker, byvoorbeeld die drastiese sosiale emansipasie, rol-onsekerheid, 'n ingewikkelde sosiale lewe, sosiale onstabiliteit en gebrekkige kommunikasie. Dit lei tot 'n identiteitskrisis by die jeug. Die kwesbaarheid van die gesin het tot 'n algemene ontaarding van die gesinslewe aanleiding gegee. Benson (1997:2-3) verwys na 'n paar gevolge hiervan: *“Age segregation, which separate adults from the lives of children and vice versa. Mistrust, which undermines relationships between youth and adults, adults and other adults, institutions and residents. Fragmented, ill-equipped, and isolated socializing systems. A normative climate that emphasizes privacy and civic desengagement rather than a shared vision and commitment. The isolation of families”.* Strydom (1995) het navorsing gedoen oor die selfkonsep van die adolessente seuns in gesinne met 'n psigies-afwesige vader. Die psigies-afwesige vader lei tot krisisaftemings in gesinne wat wel fisies teenwoordig is, maar geen noemenswaardige verhouding met die kinders beoefen nie.

4.3.2 Disfunksionele gesinne

Hugo (1985:142) beweer dat die geïndustrialiseerde samelewing 'n groter heterogeniteit en verskeidenheid bring, maar terselfdertyd meer teenstrydigheid en verwarring skep veral ten opsigte van normatiewe beginsels. Dit het die neiging om bestaande Christelike waardes, norme, tradisies en gewoontes minder belangrik te maak. Pretorius (1987:26) meen dat die onrusbarende toename in sosiaal-patologiese verskynsels soos kindermishandeling, alkoholisme, dwelmverslawing, selfmoord, gesinsmoord, misdaad, egskeiding, gesinsverbokkeling, buite-egtelike seksualiteit, geweld, aggressiwiteit en depressiwiteit die geestelike volksgesondheid van ons samelewing nie in 'n goeie lig stel nie.

Die moderne gesin word toenemend vrysinnig en die Christelike beginsels en geloof word nie meer doelgerig aan kinders oorgedra nie. Kinders word dikwels alleen gelaat om die norme en waardes vir hul lewe vas te stel. Dit maak van die kind 'n maklike slagoffer van die verwêreldliking van die samelewing. Dit maak die ouer al hoe meer feilbaar om kinders na volwassenheid te lei. Vir baie ouers het dit 'n onhanteerbare situasie geword. Hall (1994:15) beweer: *“All families have both functional and dysfunctional aspects. Even during crises, some parts of the family may function extremely effectively, no matter how stressful those problem conditions”.* Hall (1994:15) sê deur gesinne na te vors wat hierdie moeilike situasies oorleef, kan daar weg beweeg word van 'n passiewe aanvaarding of aanpassing by eksterne druk na 'n betrokkenheid in aktiewe samewerking om konflik te neutraliseer of te minimaliseer.

Die genoemde probleme is algemeen bekend en genoeg rede om opnuut oor gemeentebediening na te dink, veral om gesinne te versterk om hierdie moeilike situasies te oorleef. Baie van die probleme wat in 'n gesin bestaan, word gewoonlik binne die volgende geslag van dieselfde gesin herhaal (vgl Sell 1995:46). Volgens

Sell (1995:47) word disfunksionele gesinne gewoonlik deur 'n problematiese persoon in die gesin veroorsaak.: *“What happens in such families is that the system itself is damaging. Unhealthy, unspoken rules govern it: ‘Don’t trust, don’t feel, don’t talk’. A codependent pattern emerges as the family tries to cope with the severely troubled person”*.

4.3.3 Disintegrerende gesinne

Volgens Van Leeuwen (2000:206) het die egskeidingrevolusie ongeveer dertig jaar gelede tydens industrialisasie begin en het die sosiale wetenskaplikes heelwat informasie om die verloop van egskeidings te evalueer.: *“On average, both the children of divorce and those of never-married parents show more antisocial behavior toward peers and adults, more depression, and more learning problems than children from intact homes”*. Verder is ook vasgestel dat hierdie kinders ook meer geneig is om die skool te verlaat en tienerouers te word wat sonder werk is (vgl Van Leeuwen 2000:206).

Peters (1996:4) verwys na navorsing van twee sosioloë, David Popenoe en Robert Bellah aan verskillende universiteite, wat met mekaar saamstem dat daar 'n duidelike verband tussen die opbreek van gesinne en 'n sekere stel kulturele waardes is. Daar word spesifiek verwys na die waardes van die Verligting naamlik die individuele keuse en die najaag van selfvervulling. Peters (1996:5) meen omdat dit individualistiese waardes is en 'n gesin 'n groep mense is, is die gevolgtrekking dat hierdie waardes die gesinslewe en die stabiliteit daarvan sal ondermyn. David Popenoe is van mening dat die gesin soos dit al die jare bestaan het, besig is om te verdwyn. Popenoe is van mening dat die gesin besig is om sy sosiale krag en funksies te verloor asook sy invloed met betrekking tot gedrag en meningsvorming (vgl Peters 1996:5). Vir Hendriks (1992:96) hang gesinsverbrokkeling saam met 'n verskuiwing in die kultuurwaardes van die moderne samelewing: *“Ten diepste word die gesinsverbrokkeling aangevuur vanuit 'n suksesmoraal (wenmotief, prestasiedruk). Agter die suksesmoraal staan die ek-mentaliteit. Dit is heeltemal in botsing met 'n diensmoraal (offer-ingesteldheid) en 'n ons-mentaliteit”*.

Die redes vir gesinsverbrokkeling is menigvuldig, maar iets kan net verbrokkel as dit nie heg saamgestel is nie. Peters (1996:17-18) verwys na 'n analise wat hieroor gemaak is en sê dat egskeiding nie met die ekonomie te make het nie, maar met kultuur. Hy stel dit soos volg: *“The root cause is in the values that we as a society hold. We no longer value marriage with sufficiently high regard. Rather, we place our primacy values on choice and happiness for the individual. Individual choice in the pursuit of individual happiness has become the de facto summum bonum”*. Gesinsbediening het 'n groot verantwoordelikheid om nie maar net egskeiding of gesinsverbrokkeling te hanteer nie, maar om dit te voorkom.

Raubenheimer (1997:52-53) meen: *“Die gesinsisteam in SA, soos in baie ander lande in die wêreld, is egter onder enorme druk. Verhoogde ekonomiese druk, saam met veranderinge in die waardesisteam en moraliteit ten opsigte van egskeiding, seksualiteit en die huwelik, plaas die huwelik en gesinsisteam onder toenemende druk”*. (Vgl paragraaf 4.3.6 – Die manlike problematiek, as 'n verdere aspek by disintegrerende gesinne)

4.3.4 Isolering en individualisme

Dingemans (2000:63) beweer dat individualisme 'n direkte gevolg van migrasie is. Dit is 'n verskynsel wat al hoe meer in Suid-Afrika na vore kom. Porter (1995:13) sê dat veranderende praktyke in die gesinne veranderende sosiale, kulturele en morele waardes reflekteer. Vir Porter is dit nie belangrik om net na die veranderinge te kyk nie, maar om ook te vra waarom dit plaasvind. Porter (1995:14) sê: *“I suggest that the most significant change within families over the last three decades is a change from shared community values to an absorption of the cultural emphasis on individualism”*. Porter bedoel dat 'n individu die meeste aspekte van die lewe slegs in verhouding met homself sien. Selfbelang is een van die prioriteite van so 'n persoon. 'n Individualis ignoreer nie noodwendig ander nie, maar verwag dat omgee van ander moet kom. Porter (1995:14) meen dat die beklemtoning van die individu ook tot positiewe veranderinge in die gesin gelei het, soos persoonlike vervulling, selfontwikkeling en individuele regte, maar dit gaan meesal met selfsug en eiebelang gepaard (vgl Nel 1998:34-40 in paragraaf 8.4.3 (6) oor narcisme by die jeug). Daarom raak individualisme die gesin negatief as dit die gesin se bewegings domineer.

Volgens Browning en andere (1997:58) is individualisme die resultaat van belangrike bewegings wat in die moderne geskiedenis plaasgevind het. Daar is min twyfel oor die feit dat die Westerse samelewings sedert die Verligting in die greep gekom het van individuele regte en die vervulling daarvan. Individualisme kan teruggevind word tot by die Protestantse Reformasie, die Renaissance, die Joodse en vroeë Christelike geloof, naamlik dat die mens die beeld van God reflekteer. Bellah en andere (1996:142) het in hul navorsing oor individualisme vier tradisies uitgesonder: *“Every one of the four traditions we have singled out is in a profound sense individualistic”*. Die argument wat hulle opper, is dat die Amerikaners uit 'n versteurde tradisie geleef het en dit het hulle tot 'n ekspressiewe individualisme in hulle intieme verhoudings gelei en 'n nuttigheidsindividualisme het in die beroepslewe ontstaan. Hulle pleit vir 'n waardeverandering en wegbeweeg van individualisme, 'n hergeboorte van verbintenis en 'n nuwe waardering vir die belangrikheid van instellings soos die huwelik en gesin.

Die toename in geweld in Suid-Afrika dra by tot vereensaming, verlies aan identiteit, persoonlike emosionele probleme, kleiner en minder toegeruste gesinne met minder volwasse voorbeelde vir kinders, groter geleentheid vir mishandeling binne gesinne en meer stres vir almal. De Vries (1994:40) sê: *“Without question, the most damaging isolation that teenagers in our culture experience is from their own families”*. Die mens is nie geskape om in isolasie te bestaan nie. Geen kleingroep in die gemeente, jeuggroepe ingesluit, asook 'n gesin kan in isolasie bestaan of oorleef nie. Dit moet ten minste altyd as deel van die totale gemeentelike bediening beskou word. Die verskillende gemeentebedieninge kan ook nie onafhanklik van mekaar funksioneer nie (vgl Nel 1998:83-85 – Verweefdheid van bedieninge). De Vries (1994:41) meen: *“... for many teenagers, the place they are the most segregated from the world of the adults is their church”*. Die skoolklasse wat al hoe meer kinders akkomodeer, veral in stedelike gebiede en met 'n onderwyserstekort soos in Suid-Afrika, verhinder kinders al hoe meer om met onderwysers verhoudings te bou of persoonlike gesprekke te voer.

Volwassenes het vir te lank die standpunt gehuldig dat dwelms, seks en alkohol die grootste probleem by tieners is. Dit is slegs simptome van 'n baie groter probleem. Die probleem van die jeug is die afwesigheid van sinvolle verhoudings. Die Kerkbode (2002:5) verwys na Jeanette de Klerk, 'n opvoedkundige van Stellenbosch, wat beweer dat byna vier miljoen kinders in Suid-Afrika met dwelms eksperimenteer en dat tienerselfmoorde in Suid-Afrika van die hoogste in die wêreld is. De Klerk meen dat tieners positiewe rolmodelle dringend nodig het en dat ouers baie meer betrokke moet raak by aksies en projekte om kinders se selfbeeld te bou, omdat kinders met 'n sterk selfbeeld nie so maklik aan groepsdruk toegee nie (vgl De Vries 1993:49 wat na die film *“The breakfast club”* verwys as 'n tipiese voorbeeld.). Omdat tieners minder dialoog met volwassenes het, is die deur vir die media en ander middele oop om 'n baie groter rol in die vorming van jongmense se waardes te speel. Reid en ander (1996:36) sê: *“The churches have become marginalised in a society where TV has become the altar around which family and community gather”*. Reid en ander (1996:36-37) sê dat die televisie vier mites kommunikeer wat die Bybelse openbaring omkeer, naamlik: *“The survival of the fittest”*, *“Big is beautiful”*, *“Happiness is being rich”* en *“Progress is what matters”*. Tracy (2000:253) beweer: *“New experiments in media (especially film and television) do attempt to let auratic, saturated, sacred images speak for themselves and thereby generate new tension and meaning as they work with and against every other image in new constellation of images ...”*.

Ouers moet daarom bewus gemaak word van die belangrike rol wat hulle speel om hul kinders na volwassenheid te lei deur hul tieners te help om krities oor waardes en norme na te dink wat uit verskillende oorde na hulle kom. Die jeugkultuur en portuurgroep, soos baie kerklike jeuggroepe, is strukture waarbinne tieners soms “wees” gelaat word. Die portuurgroep isoleer hulle in 'n lewensfase waarin hulle na stabiliteit soek wat deur die volwasse kultuur gebied moet word. Die model wat in hierdie navorsing na vore moet kom, moet die struktuur uitspel waarbinne jongmense tot geestelike volwassenheid gelei kan word. De Vries (1994:56) sê hieroor: *“The isolation of teenagers from the world of adults has severely hindered the processes that lead teenagers to mature adulthood. The structures that carry young people to adulthood must become the focus of youth ministry for the next generation”*. Dit lyk soms of baie aktiwiteite wat in die kerk plaasvind nie altyd deeglik oordink word nie. Clark (1997:24) beweer: *“The modern church has been described as an octopus without a brain, a collection of arms acting independently with no central processing unit coordinating their actions”*.

4.3.5 Magtelose en probleemouers

Magteloosheid van ouers kom veral voor wanneer hul kinders tieners word. *“Dit is belangrik om te onthou dat 'n deel van die moeilikheid nie met die tiener te doen het nie, maar met die ouer se eie pynlike ontwikkelingsfase. Terwyl jou kinders deur die adolessente fase beweeg, is jy self in die middeljarefase”* (Müller 2002:66). De Villiers (1996:27) meen: *“Een ding is seker: ons leef in 'n tyd en 'n wêreld waarin die onsekerhede rondom ouerskap skerp toegeneem het”*. De Villiers (1996:27) noem drie faktore wat tot hierdie onsekerheid bydra: (1) *“Ons leef in 'n tyd waarin die instelling van die gesin, soos dit in die Westerse tradisie vorm aangeneem het, al meer onder skoot kom.* (2) *Die omstandighede waarin ouers vandag hul kinders moet grootmaak, het moeiliker geword.* (3) *Die keusemoontlikhede van egpare met betrekking tot ouerskap het soveel meer geword”*. Die geweldige hoeveelheid

publikasies en programme wat uit verskillende skrywers se penne vir tieners en gesinne kom, is moontlik 'n aanduiding dat baie ouers ernstig na leiding soek. Sell (1995:44) verwys na 'n prominente gesinsdeskundige, Urie Bronfenbrenner, wat baie van die blaam voor die deur van die gemeenskap lê wat nie toesien dat daar voldoende ontspanningsplekke vir gesinne is nie.

Behalwe eksterne faktore wat ouers tot mageloosheid lei, is daar ook interne faktore. Volgens Pretorius (1992:44) is *dominante* ouers 'n algemene verskynsel en word egter vererger deur onkunde oor opvoedingsmetodes. As gevolg van frustrasie wat hieroor ontstaan, word 'n aggressiewe of dominerende houding ingeneem. Dit is vir tieners met dominante ouers moeilik om 'n eie identiteit te vorm, want 'n dominante ouer is eintlik besig om sy eie identiteit op die tiener af te forseer. Veral tieners kan weens ontoereikende behoeftevervulling tot impulsiewe of anti-sosiale gedrag neig. Ooremosionele ouers se kinders tree gewoonlik ook baie emosioneel op. Hierdie emosionele optrede is net 'n simptoem van 'n onvermoë of 'n gevoel dat die opvoedingsverantwoordelikheid saam met die ander spanninge van die gewone lewe te veeleisend is (vgl Pretorius 1992:36). Dit lei noodwendig tot die verwaarlosing van die hele gesin. Geestelike en sielkundige verwaarlosing kom veral voor by ouers met 'n baie vol lewensprogram of as gevolg van onkundigheid. Hierdie soort verwaarlosing dra op 'n subtiele wyse by tot destruktiwiteit binne die gesin en raak dus al die basiese behoeftes van die kind (vgl Le Roux 1992:8). De Vries (1994:93) meen: *“Today’s parents have become victims of their own schedules. They feel helpless - no longer in control of their own priorities”*.

4.3.6 Die manlike of vaderproblematiek

Volgens Peters (1996:19-20) het disintegrasie van gesinne ook met die problematiek by die manlike geslag te doen.: *“The male problematic, as Don Browning identifies it, is the widespread tendency for men to father children and then fail to shoulder sufficient responsibility to support them. The male problematic is defined as biological procreation without social responsibility”*. Stoneberg (1998:71) meen die manlike probleem het gedeeltelik ontstaan deur 'n breuk wat tussen manlikheid en vaderskap gekom het: *“The overarching task for the twenty-first century is to reconnect manhood and fatherhood in the lives of Western men”*. Stoneberg verwys ook na die tydperk toe Westerse vaders op familieplase gewerk het en verantwoordelik was vir die opvoeding en sosialisering van hul kinders. Die konsep van vaderskap en manlikheid was deeglik geïntegreer, maar met die koms van die industriële rewolusie is mans skielik van die gesin na die fabriek verskuif wat 'n radikale verandering in mans se verhouding met hulle gesinne en veral kinders gebring het. (Vergelyk ook Louw se vyf dimensies van vaderskap in paragraaf 8.1.2).

Palkovitz (1996:310) verwys na die vorige twee dekades wat gekenmerk is deur 'n skielike uitgebreide fokus op vaders en vaderskap. Die vraag is egter waarvan moet die vaderskap herstel word en tot watter mate? Volgens Smart (2000:100) is daar in Brittanje 'n groeiende debat oor vaderskap en spesifiek met betrekking tot die rol van vaders na egskeiding. Smart (2000:100) meen: *“This has been conceived in terms of either a failure in fatherhood, in which it has been argued that men have not adjusted to a new role, or as a crisis in fatherhood, in which it is argued that men no longer seem necessary to the family”*.

nations. These include the breakdown of economic cooperation between sexes and generations, and the increasing institutionalization of marriage as seen in rising rates of divorce, temporary cohabitation, out-of-wedlock childbearing, male migration, and family desertion, and the growing acceptance of homosexuality as an alternative lifestyle". Van Leeuwen (2000:212-219) verwys na drie mededingende modelle vir die een-en-twintigste eeu vanuit 'n wêreldlike perspektief: (1) *"Restoring a hierarchy of separate gendered spheres;* (2) *The model of functional equality between the sexes* en (3) *The social-partnership model*".

Volgens Browning en andere (1997:328) moet die gesinsekologie verbeter word deur huweliks- en gesinsopvoeding. Volgens Müller (1991:93) word die term ekologie eers na 1920 as metafoor in die studie van menslike wetenskappe gebruik. Gesinne kan hul eie gesinsekologie met 'n ekokaart ondersoek en die invloede daarvan op hul geestelike lewe, goed of sleg, bespreek (vgl Müller 1996:156-157 en diagram 20: *Ekokaart*).

Suid-Afrika soek ook persone soos Margaret Andrews, na wie Browning en andere (1997:329) verwys. Sy is 'n huweliksopvoedkundige spesialis, wat 'n nasionale strategie vir huweliksopvoeding vir Australië voorstel. Sy het in Julie 1994 aan die Universiteit van Melbourne haar voorstel onder die titel *"Developing a National Strategy of Marriage and Family Education"* voorgelê. Sy maak 'n duidelike en nuwe onderskeiding tussen huweliksopvoeding en huweliksberading. Haar voorstel het primêr te doen met huweliksopvoeding en bekwaamhede binne die samelewing soos konflikthantering en meer toegeruste ouers. Dit gaan nie net oor huweliksopvoeding vir persone binne die huwelik nie, maar ook vir tieners en persone wat reeds 'n geruime tyd in die huwelik verbind is.

4.4. Die jeugbediening in 'n krisis

Na 'n verkenning van die problematiek in die gesin, kan verstaan word dat die krisis in die jeugbediening nie in die eerste plek met oneffektiewe jeugbedieninge of programme te doen het nie, maar met 'n versteurde gesinsisteem waar die primêre geloofsbemiddeling moet plaasvind. Wanneer daar dus krisis in gesinne bestaan, het dit 'n direkte negatiewe invloed op die jeugbediening en die ander bedieninge in die gemeente en raak dit dus die gesondheid van die hele gemeente en gemeenskap.

Naudé (1999:45) sê: *"Ons doop nog wel, maar dis reeds so dat die aflegging van belydenis dikwels die afskeidsgeleentheid vir baie is om met die lisensie van 'n lidmaatsertifikaat die kerk te verlaat (om net terug te keer vir trou, miskien; en begrafnis, definitief)"*. Prins (2000b:97) meen dat alhoewel geloofsoortuigings en identifisering met die geloofsgemeenskap 'n belangrike rol by tieners speel, is daar 'n gebrek aan kononia in groepe waarin tieners beweeg. Tieners voel ook in 'n groot mate negatief oor die atmosfeer in die eredienste en dat die prediking nie met die tiener se konkrete lewe verband hou nie.

Geloofsbemiddeling aan tieners is iets besonder en ook tog ook heel kompleks. Die besonderse ontplooi en ontwikkel in die samesyn met die tiener op weg na liggaamlike, psigiese en geestelike volwasseheid. Die komplekse het met die tiener se houding teenoor geloof in 'n ongeloofwaardige samelewing te doen. Gaan tieners

vorentoe al hoe meer of al hoe minder glo? Waar leer die tiener sy geloof? Wie is die skaar gelowiges wat tieners tot geloof lei? (vgl Heb.12:1). Hoe lyk die tiener se leerskool van geloof en waar is dit primêr geleë? Hoe moet die geloofstaal lyk, klink, ruik en voel waardeur die geloof aan die tiener bemiddel word?

Hoekom verloor ons die jeug vir die kerk? Die rede wat algemeen aangevoer word, is dat geloofsbemiddeling in die gesin besig is om heeltemal te verdwyn. God, die Bybel en godsdienstige sake vorm selde deel van die gesinne se gesprekke. 'n Onderzoek volgens Strommen & Hardel (2000:14) wat reeds in 1980 in die V.S.A. onder ag duisend adolessente gedoen is wie se ouers lidmate van gemeentes in elf verskillende Protestantse en Katolieke denominasies is, toon dat slegs 10% van die kerkgesinne geloof bespreek en dat 43% geloof nooit bespreek nie. Hierdie ondersoek is in 1986 en 1990 herhaal en die resultate is geensins beter nie. By laasgenoemde ondersoek het 56% gesê dat hulle nooit enige geestelike gesprek met hul vaders gehad het nie en 64% het aangetoon dat hulle as gesin basies nooit godsdien beoefen nie. Alhoewel dit 'n buitelandse ondersoek is, weet ons ook dat daar in Suid-Afrika ook 'n soortgelyke tendens heers.

Volgens Bisschoff (1996:140-141) is dit duidelik dat die kerk se jeuggetalle besig is om af te neem. Redes vir afname behoort deeglik nagevors te word. Moontlik is die hoofrede die krimpende getal geboortes onder blankes. Daar was wel 'n groei in die getal kinders in die Junior Kerkjeugaksie vanaf 1981 tot 1989 en daarna het dit begin daal. Die getal het van 43.7% per gemeente in 1989 gedaal tot 30.76% in 1996. Die Senior Kerkjeugaksie het 'n hoogbloei in ongeveer 1985 beleef waarna dit begin daal het. Die laaste opname het getoon dat die bywoning 24.67% is terwyl dit by die vorige opnames van 1981 tot 1993, 33.89% was. Die Belydende Kerkjeugaksie se getal het gekrimp van 12.37% in 1989 tot 8.85%. Dit moet egter in gedagte gehou word dat die geboortesifer ook gedaal het. MacDowell (2000:XI) beweer: *“If I had to identify the core reason our young people are succumbing to the lure of a godless culture and lashing out with rage, I would say it is because they feel alone, disconnected, abandoned, and unsure of who they really are”*.

4.4.1 Die negatiewe invloed van fragmentering

Benson (1997:178) beweer: *“Many families, particularly in urban areas, have become disconnected from more traditional supports including extended family, cohesive neighborhood, congregation, or civic organizations”*. Dit is deels die gevolg van misdaad en ook wantroue in die polisie en ander beskermingsdienste. Binne die Suid-Afrikaanse konteks het fragmentering ook met 'n ekosisteem van isolasie te doen. Raubenheimer (1997:51) meen: *“Die segregasie en isolasie van die verlede het tot gevolg dat die jeug in baie opsigte vir mekaar vreedelinge is. Die sosiale afstand, rassevooroordele, onkunde, negatiewe stereotiperings, etikettering en agterdog dra daartoe by dat wit en swart jongmense mekaar nie net as ‘opposisie’ sien nie, maar selfs as ‘vyande’”*. Binne 'n multikulturele Suid-Afrika leef die verskillende kultuurgroepe in geïsoleerde wêrelde. Met die klem op gemeenskapsgerigtheid staan die kerk voor die uitdaging om in sodanige geïsoleerde situasie veel meer aandag aan verhoudinge te skenk.

Amper te veel jare het verby gegaan dat 'n geïntegreerde verbondsbediening nie die nodige aandag gekry het nie. Die gemeente word al hoe meer gefragmenteer in

verskillende bedieninge soos kleuterkerk, kinderkerk of kinderdienste, verskillende indelinge vir jeugaksies, kinderkampe, ouerkampe, ensovoorts. Dit is nodig vir spesialiteitsdienste aan bepaalde ouderdoms- en geslagsgroepering, maar kinders moet ook geleentheid kry vir interaksie oor die breë spektrum van die lede van die samelewing. God het sy verbond met sy volk gesluit om hulle in liefde en verbondenheid te lei. Dit is nodig om 'n duidelike Skriftuurlike uitklaring te gee dat jeugbediening en -ontwikkeling binne gesinsverband 'n Godgegewe opdrag is. Die jeugbediening wortel binne die verbondsmatige (vgl Nel 1998:16).

De Vries (1994:35) meen dat tieners in die moeilikheid is omdat die huidige kultuur hulle ontoegerus en verward die volwasse lewe met toenemende eise in 'n komplekse gemeenskap instuur: *"... this generation of kids enters the confusing battleground of adulthood armed with nothing more than vague and innocuous religious experiences"*. Prins (1997:41) beweer: *"Die gebrek aan 'n positiewe toekomsvisie het veral vir die jeug ernstige implikasies. Een van die sosiale legitimerings vir die bestaan van 'n 'afsonderlike' jeugfase, is die feit dat dit 'n voorbereiding is op die volwasse fase"*. Volgens Prins (2000b:93) is die jeug essensieel op die toekoms gerig terwyl daar in die huidige tyd wêreldwyd in die jeugfase 'n grondige pessimisme ervaar word.: *"Teenoor die vorige geslag, wat in die konteks van die modernisme nog oortuig was dat hulle die wêreld kon red, het die geslag van vandag in die konteks van die postmodernisme, daardie oortuiging laat vaar"*. Hierdie bevinding van Prins onder kerklike betrokke tieners roep luid na 'n weldeurdagte tiener- en gesinsbediening.

Dat tieners selfmoord pleeg en selfs hul gesinsgenote vermoor, dui op 'n ernstige problematiek in die samelewing. De Vries (1994:36) verwys in hierdie verband na navorsingsresultate wat dui op tieners wat deur volwassenes verwaarloos word en die geweldige hoeveelheid tyd wat tieners alleen moet deurbring. Strydom (1995:182) meen: *"Vaders moet kwalitatief in terme van hul tyd en aandag in hul kinders se lewens belê om sodoende positiewe dividende in hul kinders se lewe te waarborg"*.

4.4.2 Die basis van jeugbediening is in gedrang

Jesus eindig die bergpredikasie (Mat 7:24-27) met 'n gelykenis van twee huise. Ons kan aanvaar dat die twee huise waarna verwys word struktureel dieselfde was. Dit is nie die struktuur van die gebou self wat weerstand teen die storms kan bied nie, maar die fondament waarop die huise gebou is. Met 'n gesinsgebaseerde jeugbediening kom die fondasieplan, die heilsplan of verbondsplan van God vir tiener- en gesinsbediening ter sprake (vgl De Vries 1994:72). Die herwinning van die basis vir tienerbediening in die verbondsgesin is in hierdie navorsing van wesenlike belang, maar Benson (1997:179) meen: *"... dramatic changes in families and parents' view of their role have altered the family's ability to provide a foundation for young people"*. Dit het in 'n hoë mate met die verskillende gesinsamestellings te doen.

4.4.3 Belangstelling in die kerk onder tieners kwyn

Janssen (2003:4) verwys na die *Europese Waarden Ondersoek* van 1990 toe reeds 53%, die hoogste persentasie in Wes-Europa, van die Nederlandse jeug nie meer lidmaat van die kerk was nie.: *"In de komende jaren zullen de resultaten van dese*

wederzijdse vervreemding meer en meer zichtbaar worden in participatie en opinies. ... De pessimistiese voorspellings van hedendaagse sosiologen en historici moeten we echter serieuus nemen” (Janssen 2003:4-5).

Die navorsing van Prins (2000b:88-98) in die NG Kerk in Suid-Afrika dui na aanleiding van vyf spesifieke houdings van kerklik betrokke tieners die volgende aan: (1) Identifisering met die gemeente gaan vir die jeug in hoë mate saam met betrokkeheid in die gemeente, betekenisvolle verhoudings met die lede van die geloofsgemeenskap, veral met die predikant. Daar was 49% wat nie oortuig was dat die kerk hulle geleentheid tot praktiese diens bied nie. (2) In 'n groot mate is daar 'n negatiewe gevoel oor die atmosfeer in die eredienste en dat die prediking nie met die tiener se konkrete lewe verband hou nie. (3) Oor die algemeen is daar wel 'n positiewe houding teenoor die predikant en kategeet, veral onder seuns. (4) Die ondersoek toon 'n sterk negatiewe gevoel oor die toekoms. (5) Ongeveer 70% van die tieners voel baie positief oor hulself en het ook genoeg selfvertroue. Teenoor al die negatiewe gevolgtrekkings, is dit verblydend dat tieners nog positief oor hulself voel. Dit is 'n goeie aanknopingspunt vir die ontwikkeling van 'n model vir geloofsbemiddeling aan en met tieners (vgl die inklusiewe benadering van Nel 1998).

Hierdie navorsing fokus op tieners omdat dit spesifiek tieners is wat die meeste van hul kerkverband wegbreek waarin hulle opgegroeï het. Hulle doen dit veral terwyl hulle in die hoërskool is, maar die groot uittoeg vind net na openbare belydenis van geloof plaas. De Vries (1994:25) verwys na navorsing wat tot dieselfde gevolgtrekking gekom het: *“Research confirms that those youth who drop out of the church do so not when they leave for college, as is often assumed, but while they are still in high school”*. Tieners moet daarom vooraf deur gesinsbediening met 'n gemeenskapsgerigtheid die geleentheid kry om uit hierdie gemaksones van 'n jeugprogram te beweeg om tot volwassenheid te groei.

Volgens Brink en Brink (1999:162) is jongmense nie in opstand teen die kerk nie: *“Die millennium-generasie is oor die algemeen minder opstandig as die sestigers, minder materialisties as die sewentigers en beskik oor 'n sterker spiritualiteit as albei”*. Belydenisklaskatkiante wil nog steeds belydenis van geloof aflê, maar nie noodwendig hulself aan 'n bepaalde kerk verbind nie. Die kerk moet meer aandag aan die nuttigheid van die jeug skenk. Die krisis by die verbondstieners is dus nie 'n anti-godsdienstige gesindheid nie, maar 'n apatiese gevoel jeens die kerk. Dit lei onder andere daartoe dat geloof meer 'n persoonlike saak geword het (vgl ook die opmerkinge van Dekker (2000) in paragraaf 4.6 oor die privatisering van godsdienste).

4.5 Die krisis van opvoeding en geloofsbemiddeling

Janssen (2003:16) is van mening dat jongmense wel in godsdienste geïnteresseerd is.: *“Maar hun godsdienstigheid is fragiel en kwetsbaar”*. Janssen (2003:17) vra ook 'n belangrike vraag met betrekking tot die gemeenskapsgerigte uitgangspunt van hierdie navorsing: *“... hoe we de jonge mense kunnen helpen om hun diepe en waarachtige gevoelens in verband te brengen met de sosiale en religieuze realiteit. Hoe leggen we een relatie tussen levensverhaal en geschiedenis?”* Janssen (2003:17-19) noem 'n paar aspekte vir aandag by geloofsbemiddeling: (1) die gebrek aan godsdienstige kennis, (2) ontwikkeling van verhoudings tussen jong en ouer

persone en die predikant, (3) belangstelling wek en (4) die benutting van die skone kunste. McNabb en Mabry (1990:13) vra: *“Why aren't kids flocking to our youth groups and Sunday school classes, or holding rallies to demand more time for Bible study? Probably because they do not like our method of application”*. MacNabb en Mabry (1990:13) verwys ook na die algemene tendens van twaalf jaar kategeese waarna basies alle belangstelling vir die kerk verloor word.

Dawn (1995:23) is van mening dat: *“The loss of exposition must be a major concern for the church ...”*. Die kerk word dus gevra om na blootstelling vir die tiener in die gemeenskap te soek waar die kerk al hoe meer afwesig geraak het, teruggetrek het en opgegaan het in 'n geïsoleerde instituut. Blootstelling in die samelewing vra onder andere sosiologiese, antropologiese en opvoedkundige insigte. Pretorius (1990:57) verwys na drie opvoedingstyle waarvan sommige 'n negatiewe uitwerking op die tiener se opvoeding kan hê: (1) By die posisionele opvoedingstyl neem die ouer 'n outoritêre houding in en word gesag op mag gebaseer. (2) Wanneer die ouer se opvoeding persoongerig is en die kind se kindheid vir die ouer belangrik is, word gepraat van 'n personale opvoedingstyl. So 'n styl behoort positiewe gevolge te hê. (3) Die permissiewe opvoedingstyl dui op 'n oormatige aanvaardende houding jeens die kind.

Van Niekerk en Swanepoel (1990:136) meen dat ouers soms nie die vermoë het om die aard en gedrag van hul kind korrek te interpreteer nie. Pretorius (1990:241) beweer dat opvoedingsfoute ook ontstaan as gevolg die opvoeder wat die primêre behoeftes van die kind asook die natuurlike psigies-geestelike ontwikkelingsvlak van die kind verwaarloos. Friel en Friel (2000:20-107) verwys na sewe van die foute wat ouers kan maak in die opvoeding van hul kinders: (1) Oorbeskerm jou kind, (2) stel jou huwelik laaste, (3) druk jou kind in te veel aktiwiteite, (4) ignoreer jou emosionele of geestelike lewe, (5) wees jou kind se beste vriend - sommige vaders is “vriende” met hulle kinders omdat hulle nie die moed het om 'n ware vader te wees nie, (6) versuim om struktuur aan jou kind te gee - interne struktuur en dissipline word geleer deur eksterne struktuur te ervaar en (7) verwag van jou kind om jou drome waar te maak.

Die probleem van geloofsbemiddeling lê op die vlak van 'n eensydige benadering. In hierdie navorsing word nagedink oor die gebruik van simbole en rituele om geloof meer effektief te kommunikeer. Kreatiwiteit, verbeelding en die skeppende kunste soos dramatisering, sang en ander vorme van uitbeelding moet benut word. Dawn (1995:28) maak hierdie uitdaging groter: *“... the focus on technological training in schools has joined the media to destroy children's interest in the fine arts of instrumental and choral music, poetry, painting, drama and dance, church symbolism and liturgy”*.

'n Meer holistiese benadering word gesoek vir geloofsbemiddeling wat die sensoriese, visuele en geloofshandelinge deur middel van rituele en simbole insluit. Die geloofsbemiddeling moet dus al die behoeftes van die tiener aanspreek en nie net die verstandelik nie. Geloofsvorming en -bemiddeling in die kerk is huidiglik in 'n hoë mate beperk tot 'n klaskamersituasie soos by kategeese, 'n Bybelstudiegroep of ander vorme van kleingroepe. Wat van belang is by geloofsvorming is die ontdekking van 'n geloofsgemeenskap se waarde en die uitleef van geloof. *“n Liggaam wat nie asemhaal nie, is dood. So is die geloof wat nie tot daad kom nie, ook dood”* (Jak

2:26). Daar moet in die geloofsbemiddeling 'n nuwe asem ingeblaas word om daaraan lewe te gee en dit moet pneumatologies oordink word. Daarmee word bedoel dat programme en modelle op sigself nie die asem is nie. Dit bly steeds 'n middel tot 'n doel, maar die inaseming geskied in ontmoeting met God plaas. Dit is God se Gees wat beweging en kreatiwiteit gee en dryf. Dit is soos 'n simbool wat nie na homself verwys nie, maar na dit wat eintlik saak maak. So wys die mens as simbool en verteenwoordiger van God na Hom wat die asem van die lewe gee. Binne hierdie teologiese atmosfeer en kosmiese teater, kan geloofsbemiddeling dramatiese veranderinge ondergaan en handeling tot gevolg hê. Babin (1991:21) sê: “... *to understand is to participate. What counts is belonging, forming a part of the community, being grafted onto the societal structure*”. Hy verwys na Chaunu wat van deelnemende godsdiens as 'n lewenswyse praat (vgl Hoofstuk 6 oor geloofsbemiddeling as kommunikatiewe handeling).

4.6 Die kerk in 'n krisis

Dekker (2000:9) is van mening dat die kerk vir 'n groot deel self verantwoordelik is vir die toestand in die kerk omdat die wêreld ingrypend verander het en die kerklike organisasie basies dieselfde gebly het en daarom meer en meer van die samelewing vervreemd raak en verloor dus na twee kante toe relevansie: “*Naar de wereld toe, omdat zij onvoldoende duidelijk kunnen maken wat hul betekenis is voor het leven en samenleven van de mensen. En naar veel gelovigen toe, voor wie binnen de kerken onvoldoende mogelijkheden zijn om hun geloofsleven gestalte te geven*”. Dekker (2000:19-37) beweer dat die kerk in Nederland besig is om te krimp en die erediensbywoning is besig om geleidelik af te neem. Ondersoeke met betrekking tot die kerklike lewe toon dat die betekenis van die kerk vir die persoonlike lewe van mense beperk is. Die meeste mense sal nie met hul geestelike probleme na 'n predikant gaan nie, maar eerder 'n vriend in dié verband nader. Die kerk in Nederland het ook 'n geringe waarde vir die samelewing as geheel. Daar het ook 'n skeiding tussen kerk en staat plaasgevind. Die kerk het met godsdienstigheid te make en indien minder mense in die kerklike aktiwiteite betrokke raak, is mense se godsdienstigheid ook derhalwe besig om af te neem. Dekker (2000:36) meen: “*Die situasie kan naar mijn gevoel zonder overdrijving een crisis-situasie genoemd worden*”.

Die beklemtoning van 'n gemeenskapsgerigte tiener- en gesinsbediening word gebaseer op die feit dat die verhouding tussen kerk en samelewing in 'n groot mate verbreek is. Dekker (2000:60) sê: “*Het eerste groot ‘manco’ van het kerkelijk leven is dat de relatie tussen de kerken en de samenleving als geheel grotendeels verbroken is. Dat is overigens een zeer geleidelijke ontwikkeling geweest*”. In Suid-Afrika het die kerk vroeër 'n baie duideliker en sterker invloed in die samelewing uitgeoefen as tans. Voorbeelde wat genoem kan word, is die daarstelling van inrigtings van geboorte tot sterfte soos kinderskole, skole en ouerhuise.

Dekker (2000:73-87) vat enkele uitstaande probleme van die kerk rondom die volgende begrippe saam en stel moontlike oplossings voor (Dekker 2000:171-182) – bydraes van ander outeurs word bygewerk.:

1. Private lewe versus publieke lewe - verkerkliking en privatisering van die geloofslawe: Die kombinasie van verkerkliking en privatisering beteken dat die kerk

met die verloop van die tyd op 'n al hoe kleiner deel van die lewe van mense sal konsentreer. Soos reeds genoem, het die verhouding tussen die kerk en die samelewing aansienlik verswak. Benson (1997:11) meen *“Growing social mistrust fuels the privatization of personal and family life, with citizens disengaging from each other, from civic affairs, and from shared responsibility for the healthy nurture of the youngest generation”*. Wat die individu betref is die kerk nie langer besig om op publieke lewe van die individu te fokus nie, maar slegs op die private lewe wat 'n beperkte deel van die totale lewe is. Dit kan selfs in die kleredrag van kerkgangers gesien word, naamlik klere wat hulle in hul private lewe ook dra. Clapp (2000:18) verwys na H. Richard Niebuhr se boek *“Christ and culture”* en sê: *“After creating secularism, the church steadily but all too surely depoliticized and privatized the faith and mission of Jesus Christ”*. As oplossing moet die kerk in sy aktiwiteite op die totale lewe van die mens konsentreer, dus ook die lewe in die samelewing.

2. Lokaal versus bo-lokaal - enersyds 'n eksklusiewe gerigtheid op die lokale gemeente en andersyds die gerigtheid op lokale én bo-lokale vorme van kerk:

Met bo-lokaal word bedoel kerkvorme wat nie lokaal afgegrens is nie. Die lokale kerk konsentreer op die private lewe van mense en die bo-lokale vorme konsentreer meer op die samelewing. Die lokale kerk is besig om te vertrouos terwyl die bo-lokale kerk met die uitdagende kritiese funksie besig is. Die bo-lokale kerk het nie meer effek op die lewe van mense in die lokale kerk nie. Dekker (2000:77) beweer: *“Willen de kerken zich ook op de samenleving en op het leven van de mensen in de sameleving, dus kortweg op het publieke leven richten, dan zullen ze meer nadruk moeten leggen op de boven-lokale kerkvormen en op de relatie tussen het lokale kerkelijk leven en dat boven-lokale kerkelijk werk”*. As oplossing moet die afgegrensde kerklike vorm opgehef word sodat lidmate op 'n vrywillige basis kan inskakel waar hulle tuis voel.

3. Gebondenheid versus vryheid - in watter mate kan die kerk lidmate verpligtinge oplê?:

Hierdie dilemma bestaan as gevolg van die veranderende lewenshouding van mense en by name die individualiseringsproses. Mense staan op hul vryheidsreg om self te bepaal in watter mate hulle aan 'n bepaalde instelling verbind sal raak en die lewensbeskouing van dié instelling sal aanvaar. Dit waaraan mense hul sal verbind en die idees wat hulle sal aanneem, moet binne hul individuele lewenspatroon inpas. Die kerk het 'n gesistematiseerde lewensbeskouing en daarmee saam verpligtinge wat opgelê word. Dit is dus geen wonder dat die 'moderne' lewensbeskouing van mense bots met die lewenswyse wat die kerk voorstaan nie. Die kerk skryf selfs voor aan watter plaaslike gemeente lidmate mag behoort. Die dilemma is dat die kerk nie te veel druk op lidmate kan toepas nie omdat dit die drempel vir baie te hoog sal maak. Verbintenisvorming met 'n kerk het verander en die kerk sal dit in ag moet neem al gaan dit ook baie van die kerk vra rondom sy organisastoriese en ekklesiologie. Burger (1991:73) meen: *“Solank individue nie 'n vaste, kontroleerbare geloofsverbintenis (‘commitment’) aan die visie van die gemeente het nie, kan daar geen sprake wees van 'n lewende en effektief funksionele geloofsgemeenskap nie”*.

4. Homogeniteit versus heterogeniteit - die spanning tussen eenvormigheid en gemeenskaplikheid aan die eenkant en die verskeidenheid wat in die praktyk van die geloofslawe voorkom:

Die spanning tussen eenvormigheid en verskeidenheid moet gesien word in die lig van die toenemende pluraliteit in die

samelewing in die algemeen en in die geloofslewe in besonder. Onder teoloë vind ons ook 'n groeiende heterogeniteit, 'n groeiende verskeidenheid in geloofsopvattinge. By die nagmaal, speel homogeniteit 'n rol. In die verskeidenheid moet daar iets wees wat mense bymekaar hou. Een faktor is dat mense nie eintlik met mekaar oor die verskille praat nie, want hulle is bang dat dit die verhoudinge kan aantast en breek. Die dilemma is dat die kerk aan die eenkant niemand wil wegwys nie en vir soveel mense moontlik van waarde wil wees, maar dat daar ook 'n behoefte bestaan om duidelikheid en sekerheid te bied. *“I consider the homogenization-versus-heterogenization dispute as the core feature of globalization. I have in my own work referred to this process as the universalization of particularism and the particularization of universalism”* (Robertson 2000:56). Om die saak te hanteer, moet die kerk nie binne 'n pluraliteit dieselfde homogeniteit as voorheen verwag nie en moet die verskeidenheid aanvaar word as 'n bestaande werklikheid. Die eenheid moet in die Christelike geloof gesien word.

5. Instituut versus individu - gaan dit primêr om die kerklike lewe of om die individuele lidmate?: Instituut versus individu het ook met baie van die ander genoemde probleme te make en kan met 'n vraag beskrywe word: is die lidmate daar vir die kerk of is die kerk daar vir die lidmate? Dikwels word gesê dat die kerk 'n Godgegewe instelling is waaraan die mense moet behoort, dit instand moet hou en waaraan gehoorsaamheid getoon moet word. Die kerk is dus 'n doel in sigself omdat dit in sigself betekenis het. Hierteenoor staan die houding van baie mense, veral jongmense, dat die kerk daar vir hulle is (Nel 1998:39 – “God-vir-my” ideologie). Wat die kerk vir hulle aanbied, moet vir hulle nuttig wees en inpas in hul lewensontwerp. Die kerk word in hierdie sin as 'n diensinstituut beskou waar nie die instituut nie, maar die individu sentraal staan. 'n Vaste vorm binne die kerk word beskou as 'n instelling deur kerklike hooggeplaasdes en is nie in ooreenstemming met 'n demokratiese samelewing en denke nie. Mense wil ook meedoen aan die vormgewing van die kerklike aktiwiteite wat by hul belewingswêreld pas. Die dilemma waarvoor die kerk dus staan, is om diens te lewer aan mense en daarom om soveel moontlik by die belewingswêreld van mense aan te sluit. *“The church is, by the gift and calling of the Spirit, a community of friends that reaches across geographical frontiers and national boundaries, across ethnic and tribal differences, across gender and class”* (Verhey 2001:133). Om hierdie dilemma te hanteer moet dit nie om die kerk self gaan nie, maar om die wêreld en die mens. Burger (1991:123) beweer: *“Geloof in Christus word gevestig en versterk nie net deur 'n intellektuele verstaan en instemming nie, maar deur selfverloënde dade van diens en liefde aan God, die naaste en hele wêreld”*. Die kerk is ingestel vir die mens en die mens is nie gemaak vir die kerk nie. Die kerk moet dus in die rigting van die mens dink en nie in die rigting van die kerk self nie. Dit gaan dus om die behoeftes van mense. Die kerk sal dus ook beter na sy lidmate moet luister.

6. Kontinuiteit versus verandering - die strewe na kontinuiteit en na verandering: Die vraag is of die kerk 'n vaste gegewene is wat min of meer onveranderlik is en wat dus deur mense gehandhaaf moet word en of die kerk in ander omstandighede en tye ook mag verander en selfs moet verander - die handhawing van die tradisie aldan nie. Dit dui op 'n spanningsveld tussen dogma en die vormgewing van die kerk. Dit gaan dus nie net om 'n vraag of dit goed is om te verander nie, maar of dit nie tog verstandig is om te verander nie. Dit beteken die inbou van veranderlikheid in die kerklike organisasie om die kerk soepel te hou.

Sommige soek in die kerk rus, sekerheid en geborgenheid en dit word gevind in 'n kerk waaraan mense vanaf hul jeug gewoon geraak het. Ander het weer 'n behoefte aan verandering en dit kan die wat rus en geborgenheid soek weer afstoot. As gevolg van 'n toename in migrasie woon, werk en ontspan 'n groter verskeidenheid mense uit verskillende kulture saam. Janssen (2003:6) beweer "*Mensen leven hun leven als een veelvoudig 'zelf', dat zich door flexibele culturele omgevingen beweegt. ... In alle domeinen van het leven is flexibiliteit een vereiste*". Globalisering het gekom om te verander en letterlik beteken dit: "*... a quantification: what was particular shall become universal, what existed only regionally shall be present throughout the world*" (Moltmann 2001:189). Om die probleem op te los, sal die kerk ruimte moet skep vir die verskillende situasies waarin groepe mense hulself bevind. Die kerk sal bewus moet word van die noodsaak van verandering. Dit vra 'n bewustheid van die relatiewiteit van die kerklike vorme. Etiese sake staan sentraal in hierdie benadering. Met verwysing na die "*Universal Ethics Project*" (UNESCO) en die ooreenstemming wat daar bereik is, meen Kim (2000:92) dat die metodologie om die etiek te hanteer twee benaderings insluit: "*The ethical values and principles that would form the core of universal ethics, ... should be indentified by both empirical and reflective approaches*".

Wat motiveer geestelike leiers om nog voort te gaan met hul werk in die kerk en gemeenskap? Die rede vir voortgang met geloofsbemiddeling aan tieners word vervolgens verwoord.